

לכבוד

ח"כ הרב משה גפני

יו"ר ועדת הכספים

הכנסת

שלום רב,

הנדון: דיון ביום 10.5 על יישום ההטבות בתעריפי מים לאוכלוסיות זכאיות –

עמדת האגודה לזכויות האזרח

לקראת הדיון ביום רביעי 10.5.17 בוועדת הכספים בנושא "דיון על יישום ההטבות בתעריפי המים לאוכלוסיות זכאיות" אנו מבקשים להביא בפניכם עמדתנו בנושא מתן הנחות במים לאוכלוסיות נזקקות.

תמצית עמדתנו

1. בתמצית עמדתנו הינה, כי יש לפעול להוזלת תעריף המים לכלל אזרחי ישראל, נוכח השינוי במצב משק המים בישראל וכן בהיותם של המים זכויות יסוד המבטיחה חיים ובריאות.
2. לכל הפחות, יש להבטיח תעריפי מים מוזלים לכלל האוכלוסיות הנזקקות לכך בין אם מטעמים בריאותיים או כלכליים. זאת במקום המצב דהיום, שמבטיח רק לקבוצה קטנה פתרון, שאינו הנחה במחיר, אלא הגדלת המכסה בתעריף אי בלבד (התעריף הנמוך יותר).
3. בנוסף, יש לפעול לתיקון חוק תאגידי מים וביוב, כך שיקבע, כי ההטבות אינן מותנות בתקציב הנתון לשינויים, וכי האוכלוסיות הזכאיות להטבות והנחות ייהנו מכך באופן רציף שאינו מותנה בבחינה שנתית.

מבוא - המים כזכות יסוד

4. הזכות למים מוכרת כזכות יסוד בחברה הישראלית ובמשפטה, הנגזרת מהזכות לחיים, מהזכות לכבוד, מהזכות לבריאות ומעקרון השוויון. חוק המים, התשי"ט-1959 קובע בסעיף 1 כי מקורות המים הם קניין הציבור ומיועדים לצורכי תושביה ופיתוח הארץ. סעיף 3 לחוק מעגן את הזכות של כל אדם לקבל מים ולהשתמש בהם. עיגון המים כזכות יסוד מבוסס על ההכרה כי אספקה סדירה של מים קשורה באופן מובהק ליכולת לנהל אורח חיים היגייני ובריא, וכי ישנו קשר סיבתי ישיר בין העדרם של מים נקיים ובין מחלות ולהפרעות גופניות.

השלכות הרפורמה במשק המים על תעריפי המים

5. הרפורמה במשק המים, שנכנסה לתוקף ביום 1.1.10, הביאה עמה העלאה חדה בתעריפי המים לשימוש הביתי. מחד גיסא, שונו שיטת הקצאות מכסות המים והיקפם, כך שבמקום שלושה תעריפים מדורגים (תעריף א' ל-8 מ"ק ראשוניים; תעריף ב' ל-8 מ"ק נוספים ותעריף

ג' לכל כמות נוספת, כשלמשפחות מעל 4 נפשות הורחב תעריף א' ב-3 מ"ק לחודש לכל נפש), נקבעו שני תעריפים בלבד המוקצים ביחס לכמות הנפשות בבית (תעריף א' ל-3.5 מ"ק לאדם ותעריף ב' לכל כמות נוספת). מאידך גיסא, הועלו התעריפים באופן משמעותי, הן לכמות הבסיסית בתעריף א' והן לכמות הנוספת באופן חד. לפי הערכות, התעריפים החדשים ייקרו את תעריפי המים לצרכן הביתי בעשרות אחוזים (ראו, למשל, את [דוח המממ](#) (לינק) האחרון בנושא מדצמבר 2014).

6. הרפורמה, שהביאה לייקור מחירי המים, התקבלה בהחלטת הממשלה מיום 12.8.07 (החלטת ממשלה מס' 2184) להפסיק את התמיכה הממשלתית למשק המים, שעמדה אז על סך של 415 מיליוני שקלים לשנה, ולקבוע את תעריפי המים על פי "עקרון העלות". לפי עקרון זה, הקבוע בחוק המים, התשי"ט-1959 ובחוק תאגידי מים וביוב, התשס"א-2001, מועצת רשות המים קובעת את התעריפים בגין השימוש בשירותי מים וביוב על פי מלוא עלות אספקת השירותים, לרבות מחיר הפקתם והובלתם לצרכן.

7. בפועל, בנוסף להפסקת הסובסידיה הממשלתית, הוכנסו ברפורמה כלל העלויות של משק המים למחיר לצרכן, כולל עלות רכישת מים מותפלים, מפעלי פיתוח למים וביצוע הסכמים מדיניים בתחום המים. כן הוכנסו למחירי המים עלויות הפעלת תאגידי המים והביוב, מע"מ ומיסים נוספים. למחירי המים הגבוהים תרמה גם ההחלטה להותיר מחירים מופחתים לעסקים בענפי התיירות, התעשייה והחקלאות.

ההשלכות החברתיות של מחירי המים הגבוהים

8. למחירי המים הגבוהים לא נקבעו סייגים או הנחות. **כללי תעריפי המים, שאימצו את עקרון העלות, לא כוללים כל אפשרות להפחתה במחיר.** התוצאה היא שספקי המים אינם מוסמכים ליתן הנחות גם במקרים בהם ברור כי הצרכן לא יוכל לעמוד בתשלום מחירי המים עקב מצבו הכלכלי הקשה.

9. מדיניות זו הביאה לכך כי צרכנים רבים קורסים כיום תחת הנטל הכבד של מחירי המים, ורבות מהמשפחות החיות בעוני נותקו בשנים האחרונות מאספקת מים באופן חלקי או מלא לתקופות שונות. כמו כן, במהלך יישום הרפורמה התברר כי אוכלוסייה של אנשים עם מוגבלויות וחולים, אשר זקוקים לשימוש יומיומי בכמויות גדולות של מים מסיבות בריאותיות, נותרו ללא מענה, שכן בהעדר כללים להנחות, לא ניתן להתחשב בכך שצרכיהם בתחום זה גדולים מצורכי הצרכן הממוצע.

10. בעקבות דברים אלה, **ועדת הכספים של הכנסת התערבה ובלחצה הביאה לסיוע למספר מצומצם של זכאים הרשאים לקבל תוספת של 3.5 מ"ק מים לנפש לחודש בתעריף הבסיסי, כלומר הכפלה של הכמות המוכרת בתעריף הנמוך לחודש.** בתקנות דהיום הזכאים לכמות מים מוגברת בתעריף הנמוך הם מקבלי הגמלות/קצבאות הבאות: ניידות, נכות כללית (70% לפחות), סיעוד (בשיעור מסוים), זקנה ונכות, לרבות נכי צהל ופעולות איבה, ילד נכה, שירותים מיוחדים, הבטחת הכנסה לנכים ועוד. כן מתאפשרת מתן הטבה במקרים חריגים שעה שמתקיימים בהם נסיבות מיוחדות (רפואיות או אחרות) בשלן נדרשת כמות מים גדולה יותר. משמעות הדברים היא שרשימה מוגבלת של אוכלוסיות זכאיות להגדלת כמות המים

במחיר המופחת, אך אוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית קשה ממשיכות לשלם מחיר מלא על מים ואינן זכאיות להנחות כלל.

11. מצבן הקשה של אוכלוסיות אלו אף קיבל הכרה בטיטוט כללי תאגידי מים וביוב (הפסקה או צמצום מתן שירותי מים וביוב), התשע"ד-2013), ככאלו הזכאיות לחסינות מפני ניתוק מים בגין חוב כספי. זאת כאמור, עקב מצבם הכלכלי הקשה ובשל כך שנגישות למים הינה זכות אדם בסיסית שלמדינה חובה להבטיחה.

מה נדרש - הורדת מחירי המים לכולם, או לחילופין הנחות משמעותיות במים לכלל הנזקקים

12. לאור כל האמור לעיל, ובהינתן השינויים שעבר משק המים בשנים האחרונות אנו סבורים, כי יש לפעול בראש ובראשונה להוזיל את מחיר המים באופן כללי לכלל האוכלוסיות במדינה, בהיותם זכות יסוד. לכל הפחות, **יש לקבוע הנחות משמעותיות במחיר המים (ולא רק הגדלת הכמות במחיר הנמוך) לאוכלוסיות הכלולות היום בתקנות האמורות, וכן לאוכלוסיות הבאות:**

א. **בעלי נכות רפואית:** סעיף 1(א)2 לתקנות תאגידי מים וביוב (אמות מידה ורשימת זכאים להפחתה בתשלום לשנת הכספים 2014), תשע"ד-2014 קובע את זכאותם של נכים הזכאים לגמלת נכות כללית בשיעור של 70% נכות רפואית ומעלה. ראשית, יש לבאר מדוע נקבע רף זה כקובע את הזכאות, שכן הוא נדמה שרירותי. **לטעמנו יש לשקול להרחיב את ההסדר כך שיכלול נכים ששיעור נכותם הרפואית פחותה מ-70%.** על בסיס אותו עקרון, יש לבחון את ההחלטה להגביל את הזכאות למקבלי קצבת סיעוד בשיעור של 150-168% מקצבת יחיד בלבד.

ב. **מקבלי הבטחת הכנסה:** סעיף 1(א)7 לתקנות הנ"ל קובע כי זכאים להטבה מקבלי הבטחת הכנסה לפי סעיף 2(א)4 לחוק הבטחת הכנסה. סעיף זה מתייחס אך ורק למקבלי הבטחת הכנסה שהגיעו לגיל פרישה. **לטעמנו יש להרחיב את האוכלוסייה שבהסדר כך שיחול על כלל משקי הבית המקבלים הבטחת הכנסה.** משקי בית אלו מהווים את האוכלוסייה הענייה בישראל ואשר נאנקת תחת גובה מחירי מותרי יסוד ובכללם מים.

ג. על בסיס אותו הגיון, יש לכלול בהסדר זכאים לתשלום חודשי לפי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972.

13. **בנוסף, אנו סבורים, כי יש להסדיר מנגנון חריגים בתקנות.** סעיף 1 (א)12 קובע, כי זכאות במקרים שאינם מנויים בתקנות מותנית באישור פרטני של מנכ"ל משרד הבריאות והממונה על התקציבים במשרד האוצר. לטעמנו לא סביר שמנכ"ל משרד הבריאות יבחן בקשות פרטניות, ועוד יותר לא סביר שהחלטותיו מותנות באישור הממונה על התקציבים במשרד האוצר. כלל לא ברור מה הכלים שיש לממונה על התקציבים לבחון החלטות כאלו, למעט לבצע בקרה תקציבית, דבר שאין לו מקום במסגרת מנגנון חריגים. יתר על כן, מיהות המופקדים על הבחינה לזכאות מגדיר מראש כי מקרים חריגים אלו יהיו בנסיבות רפואיות בלבד. **לפיכך, לטעמנו יש להגדיר גוף מיוחד רב מקצועי, הכולל נציגים של משרד הרווחה לבחינת בקשות אלו.**

לסיכום

14. אנו קוראים לוועדה לפעול להוזלת תעריפי המים לכלל אזרחי ישראל, נוכח השינוי במצב משק המים בישראל וכן בהיותם של המים זכויות יסוד המבטיחה חיים ובריאות.
15. לכל הפחות, אנו קוראים לוועדה לפעול להבטיח תעריפי מים מוזלים לכלל האוכלוסיות הנזקקות לכך בין אם מטעמים בריאותיים או כלכליים. זאת במקום המצב דהיום, שמבטיח רק לקבוצה קטנה פתרון וגם זה לא בדמות הנחה במחיר אלא ע"י הגדלת המכסה למחיר הנמוך יותר.
16. בנוסף, אנו קוראים לוועדה לפעול לתיקון חוק תאגידי מים וביוב, בהקשר להטבות ולהנחות על צריכת מים, כך שיקבע, כי ההטבות אינן מותנות בתקציב הנתון לשינויים, וכי האוכלוסיות הזכאיות להטבות והנחות ייהנו מכך באופן רציף שאינו מותנה בבחינה שנתית.

בברכה,

דבי גילד-חיו, עו"ד

מקדמת מדיניות וחקיקה